

ovšem ještě dále v psychismu a dostoupil jedinečné velikosti v mysteriu lidského výrazu, maluje Fantin-Latour jen osoby sobě nejbližší, které cítí a proniká s velikou psychologickou jistotou a jichž osobní atmosféru a kouzlo i výborně zná, i dovede pietně šetřiti: svoje sestry, svoji ženu, svoje příbuzné, druhy svých snah uměleckých. Nezapomenutelná jest řada portrétů žen jemu takto blízkých, vesměs při meditačních zaměstnáních, jako *liseuses* a *brodeuses*, čtoucí nebo vyšívající, docela vnořené do prostoty klidu a zamyšlení, tichého a zbožného sebrání mysli. Náleží sem dále dlouhá řada autoportrétů, z nichž několik jest na vrcholu jeho díla a jež všecky svědčí vedle velké kultury výtvarné i o podivném daru psychologické jasnovidnosti. Při jeho proslulých portrétech skupinných, tak při známé *Coin de table* a méně známých *L'hommage à Delacroix*, *Un atelier à Batignolles* a *Autour du piano*, zvláštní kult velikosti, cosi historicky přísného a zdržlivého, nahraňuje plynulost a soulad kompozice: jsou to historické dokumenty, chtěná malba představitelů a služebníků Myšlenky.

Fantin-Latour byl člověk s hudební duší, ne proto, že byl nadšeným ctitel Wagnerovým a narážky z jeho oper přebásnil v plastický jazyk, nýbrž v tom, jak cítí barvu a jak zaplňuje prostor, jakou atmosférou, harmonickou a zvučící, oblévá některé svoje figury: musí stále myslet na zvučící stříbro, na jeho chlad i cudnost. Fantin-Latour jest blouznivá duše zkrocená velikou kulturní kázní: vnuk Watteauův a pravnucek Rembrandtův, prošlý kultem přísné linie Ingresovy. Jeho chlad, jeho distinkce jest jen rovnomocninou a maskou čehosi, čemu se ve sféře srdce říká něha a ve sféře obraznosti blouznivost. Ve svých komposicích mythologických a hudebních obětuje na tomto oltáři.

Fantin-Latour byl jedním z největších litografů — ano někdy neváhal bych postavili výše tylo litografie než některé stejné nebo blízké sujety v oleji. V oleji omezuje se někdy příliš, kdežto litografii vytěžuje zcela a úplně. Jeho barva, která žije ve stínu a pracuje kontrastem temna a svitu, ústila sem, myslím, zcela přirozeně. Fantinova litografie jest tvorba ku podivu celá a soběstačná: Fantin neopisuje jí ani svoji barvu, ani svoji kresbu, *tvorí* ji organicky a ryze malířsky, bělí papíru, světlostí i bohatou temností mas obdivuhodně zváženou a ryze malířsky promyšlenou a procítěnou. Čemu se v jeho romantických barevných komposicích olejových nedostalo dost harmonického a dost lehkého a jednotného media, té konečné snové lehkosti a přesvědčivosti, to *zde* jich dochází: jest to nyní i zhuštěnější, i vášnivě pohnutější a přítom i malířtější, než to bylo v mediu olejovém.

Fantin-Latour jest také jedním z největších malířů květin a ovoce. Jeho zátiší mají celou solidnost analogických prací holandských a určité *plus*, které jest právě větší sensitivita a hlubší diferenciacie zření. Ve výstavě jest několik kusů, které nezadají v ničem analogickým dílům Manetovým nebo Monetovým, požívajícím dnes právem pověsti klasické.

Jarní salony pařížské

Paříž má dnes dva oficiální salony v jedné budově: kdysi odděleny od sebe mlleli v názoru a snaze, jsou nyní od sebe opravdu odděleny jen hedvábnou šňůrou — někdejší soupeři, *Salon des artistes français*, a secese z něho, *Salon de la*

Société nationale, žijí pokojně vedle sebe pod jednou střešou. Není mezi nimi valného rozdílu: někdejší Salon ze Champ de Mars žije ze starých sympatií, ale dožije z nich brzy asi, a starý Salon oficiální žije nepřímou z očividného úpadku svého mladšího protivníka. Těžko říci, který způsob živoření jest žalnější...

Příkré, ale pravdivé slovo Huysmansovo, někdejšího velkého a zápasného kritika výtvarného, o hnusné promiskuitě toho, čemu se přezdívala moderní umění, o obchodní prostituci, stálo mně před zrakem při procházce těmito přeplněnými sály a psalo se šarlatovým písmem na znesvěcené stěny. Všecko tu křičí, překřikuje se, lomozí, hledí strhnout a opít — všecko vypočteno jen na chvilkové rozčilení, umělé a chvilkový bengál — nikde skoro umění, které touží po tom, aby bylo zbožně a dlouho a s radostí procitováno, promyšleno o samotě. Počítá se vyloženě a beze studu, se samozřejměm cynickou naivností, s otupělým okem a uspanou duší a karikuje se proto soustavně — jednou do smyslnosti a brutality, po druhé do chucu a elegance, po třetí do nervosy a absintu, po čtvrté do sentimentality, po páté do vojáckého patriotismu — po každé do nejlacinějšího dráždidla. Karikuje se skoro vždycky nechtíc, samou duševní perspektivou, z níž se maluje a pro níž se maluje... Každý skoro umí tu malovat v mechanickém smyslu slova, a každý skoro zneužívá toho do brutality — to jest nejtrapnější poznání, které se tu brzy utvrdí v každém, kdo je přesvědčen, že *viděti* není akt materiální, nýbrž psychický.

Jsou tu malíři, o nichž se nedá esteticky naprosto nic říci, poněvadž se úmyslně staví mimo estetickou sféru, mimo estetická kritéria. Tak ku př. Rohegrosse, tak ku příkladu Gervex nebo Carolus Duran — ti všichni chtějí jen upozornit, polehat, podráždit, překvapit.

Jsou tu ovšem také výjimky: na tento trh zabloudí každoročně několik umělců a řada alespoň malířů, kteří mají umělecké aspirace a kvality a dají se kritizovati, vyzývají ke kritice.

Všimnu si z nich několika, jistě jen malého zlomku z těch, kteří by toto zasloužili, neboť jest již smutnou výsadou těchto několikatisícových výstav, že zabíjejí vnímavost a odívají bezděky mysl korou lhovosti, jedinou záchranou od útočící strakatiny a banality.

„Société nationale“ má svůj clou v jednom pokoji, kam jest snesena posmrtná výstavka *Eugena Carriera*, vcelku, tuším, o pětaticeti číslech. Již proto stojí za návštěvu a ne jedinou, nýbrž několikerou. Jest mně těžko pověděti v několika větách veliký sváteční dojem z díla tohoto neobyčejného člověka, básníka, myslitele i malíře, bytosti i složitě, i úžasně celé a prosté. Jeho říše není snad široká, ale zato hluboká do podsvětlosti: jsme zde u základů lidské bytosti, u elementů, u podstatných a mateřských živelů, kde všecko těsněji souvisí a nepřetržitěji, cejeji se rozvíjí než v klamech děravé barevnosti povrchové. Jsme zde u stavu, kde se tká jednotná látka lásky, síly i něhy, kde smysly mají samy sebou posvěcení psychické a až náboženské, kde jsou nejvěrnějšími dělníky lidského Osudu: nejprostší akty života mají tu velikou obřadnost mystiky a nejtajemnějších obětí. Mistr současně přísný i sladký, byl malířem bolesti i něhy lidské slitých v jedinou žizeň vášnivého gesta, a víc než malířem: sochařem, jenž je cítil jako samu hmotnou lásku života

a hnětl je modelací, která má cosi pratyypického, přísného, zákonného a mohutného jako položené základy světa. Přinesl svůj vlastní tvárný čin: ryze osobní a nové pojetí výrazových forem. Není nic měkkého, nic slabošského v jeho díle: napětí, které napíná a váže jeho osoby, jest vášnivě, někdy až karikaturně velké: jsou to malované víry a bouře citů. Mállokdy pokryl se básník a myslitel s umělcem tak cele jako zde: mállokdo v moderní době vyjádřil se *celý* tak čistě a plně, tak beze zlomků mediem ryze tvárným a plastickým. Poeta, myslitel, ano, a ve velmi vysoké potenci — ale i poeta i myslitel zužitý a obrácený *cele* jen k napojení a zesílení kořenů *umělcových*: to jest cudná ta sladkost, *poslední* harmonie, kterou zde vycituju a jež si mne podmaňuje. — — —

V sále před tím *Besnardův* rodinný portrét v přírodě koketuje s Angličany z XVIII. století, jež by rád přeložil do modernější a světlejší noty — ale nezápasí s nimi vážně a opravdově: nesnesl by ku příkladu soupeřství Gainsboroughova ani na minutu. Nedaleko odtud *Jacques E. Blanche*: i když se mně zdával problematickým a málo jadrným malířem, zůstával alespoň v mojí představě člověkem vkusu; nyní, kdy jsem viděl jeho banální ženský akt na pruhované pohovce, musím i o tom pochybovat. *Lucien Simon* má svoje kvality, ale nevidím jej na postupu, a *Cottetův* pokus o obrození se zdá se mně spíš chvilkově zajímavý a pikantní než plodný. *Gaston La Touche* vyvětrává vůči hledě: smyslnost jeho začíná býti někde již i anekdotová. V dost podobném položení zdá se mně býti i *Caro-Delvaile*: pasiva převyšují aktiva. Těžištěm starého salonu des Artistes jsou tentokrát zajímavé dekorace *Henriho Martina*, zajímavé přesto, že nedostupují chvály, kterou je vyzdvihl v „*Revue bleue*“ *Mauclair*. *Martin* je očividně z nižší, méně plné a rytmické sféry než *Puvis de Chavannes*, jehož jméno bylo při této příležitosti kýmisi vzato nadarmo. Cítil jsem neustále, jak citovost jeho jest obmezena a nestačí dáti bohatého rytmického těla jeho visí, trochu příliš apriorní a akademicky dobré vůle. Velmi zajímavé výrazové prostředky bývají u něho někdy zrazovány nedostatkem vnitřní něhy a psychickou ne prostotou, nýbrž spíše chudobou. Přesto některá pole drží se na vrchole toho, co podává salon.

Mile Dufau také nedrží rovnováhu svými pracemi svojí značně pověstí; její dekorace pro dům *Rostandův* jsou celkem konvenčnější a tápavější, než jsem čekal.

René Ménarda dvě antické krajiny, určené pro Sorbonnu, blíží se opravdově velikosti a noblesě stylové. Z mladých a nejmladších zasluhují čestné zmínky *rozkošný* poeta-dekoratér *Maurice Denis*, vracející se svým uměním k čistým pramenům nerozdvojené minulosti, a malíř krásné rasy *Charles Guérin*: to jest malováno ne hmotou barvy, ale magnetismem nervové rozkoše.

Mezi sochaři několik jmen jest hodno pozdravu nebo zmínky. Tak *Rodin*, který vystavuje bustu chemika *Berthelota*: umění, jehož klid jest jen zkrocenou silou. *Dejeanovy* sošky mají grácii nikterak planou a zvětralou. A *Bourdelle* je vždycky zajímavý a nebanální, i když neumí ještě plně vyvážit bouři svých nervů a svého srdce v uměleckou harmonii.

V galerii Durand-Ruelově

vystavoval v červnu soubor svých děl známý švédský malíř *Anders Zorn* s patrným úspěchem. Dílo Zornovo representovalo se tu ve velmi příznivém světle jako dílo člověka, který ovládá neomylně všechny prostředky a zbraně svého talentu, někdy spíše prudkého a útočného, než opravdu hlubokého a silného. Zorn jest robustní talent, který ví, co chce, a bez rozpaků a pochyb, ale i bez duševní cudnosti dosahuje toho, co chce, přímým, někdy i příkrým útokem. Výrazové prostředky nemají pro něho tajemství: ať jest to olej, ať akvarela, ať pastel, ať lept, všechno ovládá se suverenitou velkého virtuosa, ze všeho, alespoň materiálně, vykořisťuje plný široký účín. Zorn dosahuje i tam, kde selhal útok nejednomu modernímu mistrovi před ním — škoda jen, že vítězství Zornovo jest vždycky spíše hmotného rázu, jako podařený *tour de force*, a po druhé, že nedá se myslit často bez předchůdců, které snad překonává, ale jichž přece dříve zužívá: vlastní tvůrčí duchová síla Zornova, teplo jeho duchové atmosféry, není právě veliké. Zvláštní robustní smyslnost dýše z celého díla Zornova, ať maluje plavé animální krasavice, nebo štavnaté, vodou bohaté krajiny nebo ať neomylně vytěžuje světelné problémy interiérové nebo konečně interpretuje štětcem nebo leptem hlavy herecké, učenecké nebo básnické: vždy a všude jde mu skoro výlučně o animálně smyslouno nebo povrchově pitoreskní a plastickou stranu věci — o jevovou objektivitu, která není znepokojena žádným duševním nebo citovým, podpovrchovým životem. Kde se pokouší o psychickou intimitu nebo o sféru intelektu nebo myšlenky, nebo i jen rozechvěnějšího citového a nervového života, tam všude se ztroskotává. Zde jest mez jeho talentu, spíše robustního než silného ve vlastním tvůrčím smyslu slova. Několik vystavených drobných plastik bylo spíš kuriosních než vnitřně nutných a zákonných.

U Bernheima mladšího

v Rue Richepanse vystavoval souborně v květnu *Vuillard*, mladý umělec velmi krásných kvalit. *Vuillard* udivuje nejprve espretem a noblesou svého koloritu a pak teprve okouzluje hlubším intimním kouzlem, které se skrývá netušeno pod ním. Kdo navštívil před půl čtvrtým rokem výstavu Impresionistů ve vídeňské Secesi, pamatuje se jistě na jeho interiéry, jež si zastavily na dlouho člověka bohatstvím malířských emocí, které věděly sdělit. Byl to nevyrovnatelný malíř moderního pokoje, zvláštní atmosféry *zabydlenosti*, který dovedl vycílit život věcí a jejich řeč sotva postižitelnou a dokonce již ne přenosnou do literárního jazyka. Nyní umění jeho, tehdy ještě více napovídavé, jako by slilo a šlo za *větším* výrazem. Jsou tu interiéry zaplněné velikým uměním prostorným, složitě a rafinovaně myšlené, které žádají myšlenkovou práci i od diváka a upomínají na analogickou strunu v díle *Degasově*. Jenže kde *Degas* jest monumentální, přísný a příkrý až do drsnosti, jest *Vuillard* lyričtější, měkčí, stále náladě obětující. Jeho mosaiková technika jako by šla stále ještě za teplými detaily, které okouzlují a poutají jako šťastné nálezy.

Dále jest zde několik pokusů o portrét, které však, zdá se mně, nedosáhly toho, co chtěly. Člověk vypadnul tu trochu nábytkově, jest příliš složkou interiérové